

Nr 54.

Ankom till riksdagens kansli den 24 maj 1938 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 25 februari 1938 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 166, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

I samband med propositionen har utskottet förehäft en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 270 i första kammaren av herr *Lindhagen*, i vilken hemställts, att riksdagen ville besluta följande lydelse av 4 § i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget:

»Upplåtelse av tomt å till kyrklig jord hörande område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, bör upplåtas med tomträtt, där ej för särskilt fall omständigheterna annorledes föranleda.»

I fråga om de skäl som ligga till grund för det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. Beträffande motiveringen till motionärens hemställan hänvisas till motionen.

Enligt 1 § i lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt räknas till kyrklig jord dels sådan fast egendom som omförmäles i 1 § ecklesiastik boställsordning (prästboställen), dels fastigheter, som äro anslagna till bostad eller avlöning åt biskopar, domkyrkosysselmän och klockare, eller vilkas avkomst ingår till någon för reglering av sådana befattnings-

havares löner bildad fond, dels ock den fasta egendom, som besittes av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet. I 2 § av lagen stadgas att Konungen må medgiva utbyte eller försäljning av kyrklig jord i vissa i paragrafen närmare angivna fall. Enligt 3 § må tillstånd meddelas till försäljning av kyrklig jord då vissa omständigheter föreligga, i huvudsak motsvarande de i den s. k. ensittarlagen omförmälda.

I 4 § föreskrives att upplåtelse under tomträtt av tomt å till kyrklig jord hörande område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, må äga rum där Konungen för särskilt fall finner skäligt sådant medgiva. Fråga om tillstånd till sådant friköp som avses i 3 § skall enligt 5 § prövas och avgöras av kammarkollegiet, dock att beträffande område, som blivit eller anses böra bliva planlagt för bebyggande i den ordning särskilt är stadgat, kollegiet skall med eget utlåtande överlämna ärendet till Konungens beprövande. Ansökan om friköp skall ingivas till länsstyrelsen som, efter det utredning i föreskriven ordning verkställts, insänder handlingarna till kammarkollegiet. Över kollegiets beslut må klagan föras hos Konungen genom besvär som skola hava inkommit till länsstyrelsen före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs.

Då det visat sig att den gällande ordningen för behandlingen av ärenden enligt 1927 års lag är tung och omständlig samt medför en för varje år stegrad arbetsbörda för ecklesiastikdepartementet, har fråga uppkommit om en vidgad decentralisering av sådana ärenden till kammarkollegiet. På uppdrag av chefen för ecklesiastikdepartementet har kamrarrådet Tom Wohlin såsom särskild inom departementet tillkallad sakkunnig den 26 november 1937 överlämnat ett förslag till ändringar i vissa delar av 1927 års lag, vilket förslag sedan yttranden däröver inhämtats från vissa myndigheter genom förevarande proposition förelagts riksdagen.

Förslaget innebär i första hand, att prövningsrätten i hithörande frågor — utbyte eller försäljning enligt 2 § i lagen, friköp enligt 3 § eller tomt-rättsupplåtelse enligt 4 § — skall tillkomma kammarkollegiet, såvitt ej på grund av stadgande i annan lag eller enligt Konungens bestämmande ärendets avgörande skall ankomma å Konungens omedelbara prövning. Förstnämnda undantag har föränletts av det för innevarande års riksdag framlagda förslaget till lag angående särskilda grunder för klockar- och organist-löns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organist-tjänst hörande avlöningstillgångar, vilket lagförslag tillstyrkts av första lagutskottet i ett denna dag avgivet utlåtande (nr 53). Beträffande undantaget från kammarkollegiets behörighet på grund av Konungens bestämmande anför departementschefen i propositionen följande:

»Såsom allmän kompetensgräns för kammarkollegiets behörighet att i första hand pröva och avgöra fråga om avhändelse av kyrklig jord skulle en-

ligt förslaget gälla, att den till avhändelse avsedda fastigheten eller fastighetsdelen har en inägoareal av högst 10 hektar eller en sammanlagd areal av högst 20 hektar eller i värde icke uppgår till mer än 20,000 kronor. I likhet med det stora flertalet stiftsnämnder finner jag denna behörighetsgräns väl avvägd. Enligt sakkunnigförslaget skulle de närmare bestämmelserna härutinnan liksom även rörande den ordning, i vilken Kungl. Maj:t må kunna, oberoende av den här angivna kompetensgränsen, förbehålla sig den omedelbara prövningen av fråga om försäljning av visst jordområde eller vissa slag av jordområden, infogas i den administrativa tillämpningsförfattning, som närmare reglerar förfarandet vid avhändelser av kyrklig jord. Anordningen möjliggör, att hithörande stadganden kunna erhålla en utformning i ett sammanhang och därigenom göras lättare tillgängliga och överskådliga. Jag påpekar, att den omförmälda tillämpningsförfattningen redan nu upptager bestämmelser, som icke utan riksdagens medverkan kunna undergå ändring, nämligen beträffande de av riksdagen godkända grunderna för dispositionen av anslaget till medellösa förvärvare av kyrkliga ensittarlägenheter. Därest den angivna, av mig förordade huvudgrunden för behörighetsregleringen mellan Kungl. Maj:t och kammarkollegiet, nämligen viss areal eller visst värde å försäljningsobjektet, varder av riksdagen godkänd, komma givetvis de blivande stadgandena i tillämpningsförfattningen i avseende å denna kompetensreglering att erhålla samma bindande natur. En eventuellt framdeles ifrågasatt ändring av kompetensgränsen bör följaktligen icke kunna företagas utan en förnyad hänvändelse till riksdagen i frågan.»

Förslaget innebär vidare en avkoppling av länsstyrelsernas nuvarande befattning med friköpsärendena. Stadgandet att ansökan om friköp skall ingivas till länsstyrelsen föreslås skola utgå ur lagen. Besvär över kammarkollegiets beslut skola enligt förslaget ingivas till ecklesiastikdepartementet i stället för, såsom nu, till länsstyrelsen. Önskemålet om utnyttjande av länsstyrelsernas sakkunskap på området bör, enligt vad i propositionen uttalas, tillgodoses på det sätt, att i lagens tillämpningsförfattning intages föreskrift om inhämtande av yttrande från vederbörande länsstyrelse beträffande alla enligt lagen förekommande försäljningar.

De i förevarande proposition föreslagna ändringarna beträffande ordningen för behandlingen av ärenden enligt kyrkliga försäljningslagen hava icke givit utskottet anledning till erinran.

Beträffande den av herr Lindhagen väckta motionen, nr I: 270, får utskottet anföra följande.

Vid tillkomsten av 1927 års kyrkliga försäljningslag uttalades av departementschefen (prop. 197/1926, s. 33), att särskilda skäl icke sänkades att söka vinna utrymme för tomträttsinstitutets tillämpning å kyrklig jord, och

Utskottet.

att det — vid föryttring av kyrklig jord inom områden, som redan vore eller lämpligen syntes böra planläggas för bebyggande — syntes vara ändamålsenligt, att val kunde äga rum mellan upplåtelse med äganderätt och upplåtelse under tomträtt. I ett av kammarkollegiet i ärendet avgivet yttrande anfördes också, att det föreslagna villkoret att friköp av lägenhet å kyrklig jord icke finge ske, då lägenhetens avskiljande under äganderätt skulle medföra olägenhet för huvudfastigheten eller för det allmänna, torde kunna innebära bland annat, att en ansökan om friköp av lägenhet skulle kunna avvisas även för den händelse, att det från det kyrkliga intressets synpunkt kunde vara fördelaktigare med tomträttsupplåtelse eller att för sådan upplåtelse avvakta den tid, då stadsplanläggning och tomtindelning av den kyrkliga jorden eller del därav kunde ifrågakomma (se nämnda proposition, s. 64).

Enligt de gällande bestämmelserna å området skall såvitt avser område, som blivit eller anses böra bliva planlagt för bebyggande — och beträffande vilket således tomträttsupplåtelse kan tänkas ifrågakomma — det tillkomma Kungl. Maj:t att avgöra huruvida försäljning respektive tomträttsupplåtelse skall medgivas. Under det att för medgivande till försäljning uppställas betydelsefulla inskränkningar — däribland att avhändelsen icke är till olägenhet för det allmänna — fordras för tomträttsupplåtelse endast att Kungl. Maj:t för särskilt fall finner skäligt medgiva sådan. Det i förevarande proposition framlagda förslaget innebär i dessa delar allenast ändring beträffande den myndighet som skall hava att pröva ansökningar om medgivande till försäljning eller tomträttsupplåtelse; prövningsrätten skall enligt förslaget i regel tillkomma kammarkollegium.

Enligt utskottets mening bör icke i lagen närmare än som skett angivas huruvida försäljning eller tomträttsupplåtelse skall ske. Valet blir givetvis att avgöra efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet.

I ett denna dag avgivet utlåtande, nr 53, har utskottet tillstyrkt ett av Kungl. Maj:t genom proposition nr 188 framlagt förslag till lag angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar. Jämlikt nämnda förslag är avsett, att de lönefastigheter, vilka efter Kungl. Maj:ts förordnande komma att disponeras såsom publika arrendegårdar och i lagförslaget benämnas klockarhemman, även efter den föreslagna regleringens genomförande skola bibehålla sin hittillsvarande natur av kyrklig jord i kyrkliga försäljningslagens mening, men förutsättes åter, att de lönefastigheter eller delar av sådana, vilka komma att disponeras för tjänstebostäder åt klockare eller organister, skola — i likhet med all övrig till viss församlings fria disposition överlämnad klockar- och organistjord — upphöra att vara kyrklig jord i här angiven mening. Enligt vad utskottet vid en granskning av 1 § i kyrkliga försäljningslagen uppmärksammat, an-

sluter sig detta lagrums gällande lydelse mindre väl till det förändrade rättsläge beträffande klockarlönefastigheterna, som ovan omförmälda lagförslag sålunda åsyftar att åvägabringa. Viss formell jämkning av den nämnda paragrafens lydelse kan för övrigt sägas vara påkallad redan med hänsyn till de av statsmakterna år 1936 antagna nya grunderna för dispositionen av till biskoparnas avlönande avsedda medel, då ju enligt dessa grunder, bland annat, biskopslöneregleringsfonden överförts till och uppgått i kyrkofonden. Vid ändring, i anslutning till vad här framhållits, av ifrågavarande paragrafs avfattning torde de blivande klockarhemmanen icke behöva särskilt uppräknas i paragrafen utan allenast upptagas bland sådana fastigheter, vilkas avkomst ingår till kyrkofonden, och bör följaktligen begreppet klockarlönefastighet ej vidare däri förekomma.

Då utskottet nu alltså funnit sig i förevarande sammanhang böra framlägga förslag till en i förtydligande syfte vidtagen ändring jämväl i 1 § av försäljningslagen, vill utskottet emellertid tillika erinra om att — eftersom den i förut omnämnda lagförslag avsedda avvecklingen av det stora flertalets av klockarlönefastigheterna natur av kyrklig jord i här angiven mening kommer att ske först successivt i samband med ny lönereglerings genomförande vid vederbörande klockartjänst — ändringarna i lagrummet i fråga med avseende å klockarlönefastigheterna böra för en var klockartjänst träda i kraft först med de nya lönebestämmelsernas tillämpning vid tjänsten. Regleringen härav liksom meddelandet av övriga ikraftträdande bestämmelser rörande här föreslagna lagbestämmelser torde likväl böra ankomma på Kungl. Maj:t.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — under förklarande att riksdagen med hänsyn till det genom propositionen nr 188 framlagda lagförslaget funnit viss jämkning i kyrkliga försäljningslagen böra vidtagas utöver vad som föreslagits i förevarande proposition nr 166 — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

Häri genom förordnas, att 2¹, 3, 4 och 5 §§ lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

Häri genom förordnas, att 1—5 §§ lagen den 4 januari 1927¹ angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Till kyrklig jord räknas i denna lag dels i 1 § ecklesiastik boställsordning omförmälda prästgårdar och löneboställen (prästboställen) ävensom biskopsgårdar, dels sådana boställen och andra fastigheter, vilkas avkomst ingår till kyrkofonden, dels fastigheter, som äro anslagna till bostad eller avlöning åt domkyrkosysslomän, dels ock den fasta egendom, som besittes av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet.

2 §.

Då samhällelig nytta, såsom uppkomsten av egna hem eller mindre jordbruk, därav främjas, må medgivande lämnas till utbyte eller försäljning av kyrklig jord, som nedan sägs, nämligen av:

a) till tomter — — — de höra.

Utbyte eller försäljning av kyrklig jord må ock medgivas:

då sådan jord — — — sitt ändamål.

Vid utbyte — — — varit förutsatt.

3 §.

Äger någon, som för brukande eller bostadsändamål innehar lägenhet å kyrklig jord, därå beläget för stadigvarande bruk avsett boningshus, vilket lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj, må tillstånd med-

¹ Senaste lydelse, se 1932: 403.

¹ Senaste lydelse av 1 och 2 §§, se 1932: 403.

delas till överlåtelse å innehavaren av det till lägenheten hörande området, där icke med hänsyn till olägenhet för fastighet, vartill lägenheten hör, för annan, närbelägen kyrklig fastighet eller eljest för det allmänna försäljning anses ej böra ske, samt under förutsättning i övrigt:

dels att lägenhetsinnehavare — — — lägenhetshavarens byggnader.

Överlåtelse, som — — — å området.

Vid uppskattning — — — varit förutsatt.

Vid försäljning — — — områdets gränser.

4 §.

Där för särskilt fall omständigheterna därtill föranleda, må medgivande lämnas till upplåtelse under tomträtt av tomt å till kyrklig jord hörande område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande.

5 §.

Fråga om medgivande av utbyte eller försäljning av kyrklig jord, varom i 2 § sägs, eller till upplåtelse under tomträtt av tomt å sådan jord så ock om tillstånd till friköp av område, som i 3 § avses, prövas och avgöres av kammarkollegiet, såvitt ej på grund av stadgande i annan lag eller enligt Konungens bestämmande ärendets avgörande skall ankomma å Konungens omedelbara prövning.

Över kammarkollegiets beslut i fråga, som enligt vad här stadgats skall av kollegiet avgöras, må klagan föras hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till ecklesiastikdepartementet före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs.

Denna lag skall träda i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

B) att den av herr Lindhagen väckta motionen nr I: 270, i den mån densamma icke kan anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 maj 1938.

På första lagutskottets vägnar:

THORWALD BERGQUIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Wagnsson*, *Ewerlöf*, *Eskhult**, *Karl A. Karlsson*, *Emil Andersson**, *Karl Johan Olsson* och *Egnell*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist* och *Lindqvist*, fru *Östlund* samt herrar *Larsson** i *Hede*, *Werner i Höjen*, *Gezelius**, *Landgren* och *Lindahl**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Ewerlöf*.
